

Erdei élőhelyek kezelése

Erdeink a jelenleginél jóval több nagyvadat lennének képesek eltartani, az élőhelyek kezelésének ezért nem az a célja, hogy növeljük a fenntartható állomány nagyságot. Értelme van viszont az olyan jellegű élőhely-fejlesztésnek, -kezelésnek, amellyel a vadkárt csökkenthetjük, növelhetjük a szaporulatot, és ezáltal a hasznosítható mennyiséget, javíthatjuk a trófeák minőségét vagy éppen jobb minőségű élőhely kialakításával, megakadályozhatjuk nagyvadállományunk elvándorlását.

A nagyvad helyhez kötését szolgálja a terület megfelelő *vízellátásnak* biztosítása. Nélkülözhetetlen az ivóvíz minden faj számára, és nélkülözhetetlen a gímszarvas és vaddisznó számára, dagonya formájában. A víz biztosításának az élőhelyek jellemzőitől függő kialakult módszerei vannak, amelyeket itt nem tárgyalunk.

A mesterséges kiegészítő *takarmányozásnak* négy fontos szerepéről kell szólni. Ezek: a vadkár csökkentése, a - főként a szaporulatot érintő - téli elhullások csökkentése, az agancs és szarv minőségének javítása valamint a nagyvad helyhez kötése. Bármelyik célkitűzést azonban csak úgy érhetjük el, ha a megfelelő területreszen, megfelelő számú etetőben, megfelelő minőségű takarmányt helyezünk el. Általános recept nem adható. Az etetők szükséges száma és még inkább a takarmány kívánatos fajtája területről területre változhat, és nyilván függ az élőhely minőségétől, és a nagyvadállomány sűrűségétől. Az etetőnek távol kell tartania a nagyvadat a károsítható erdőrésztől, ezért ezektől minél messzebb kell elhelyezni. Meg kell akadályozni azt, hogy az etető koncentrálja a nagyvadat, és kialakulhassanak a kárérzékeny erdőrészek szomszédságában a nagy létszámú csapatok. Ehhez megfelelő számú etetőt kell a területen létrehozni, és biztosítani kell a nagyvad nyugalmát, különösen a tél végi időszakban. Két további szabály is betartandó. Egyrészt a takarmányozást a természetes táplálékkínálat csökkenésének időszakában haladéktalanul el kell kezdeni, nem szabad megvárni, míg a nagyvad kondíciója gyengül. Másrészt a takarmányozás folyamatos kell legyen, és nem szabad a megfelelő tavaszi táplálékkínálat megjelenése előtt abbahagyni. A nagyvad ugyanis könnyen alkalmazkodik, és függővé válik a mesterséges takarmányozástól. Ha a kritikus periódusban nem biztosítjuk a takarmánykiegészítést, a vadkár meg fog nőni és a vad kondíciója is csökken. Az etetőhelyek mellé mindig célszerű egy *sózó* elhelyezése is, mivel a sóra a nagyvadnak élettani okokból szüksége van.

A mesterséges takarmányozáshoz hasonló szerepe van a *vadföldeknek*, *vadlegelőknél*. Itt különbséget kell tennünk a nyári és téli vadföldek között. Az előbbinek a vad helyhez kötésében, és ezzel elsősorban a mezőgazdasági vadkár megelőzésében és a vadászat sikerességének növelésében van szerepe. A téli vadföldek a vad túlélését segíthetik elő, és csökkenthető az erdei vadkár segítségükkel.

Takarmány-kiegészítő szerepe lehet az erdőszegélyekbe, nyiladékszélekre ültetett *vadgyümölcsöknek*, ligetszerűen kialakított gyümölcsösöknek. Igen kedveltek a felhagyott, elvadult öreg gyümölcsösök.

A nagyvad téli táplálkozása szempontjából fontos a *cserjeszint* megfelelő táplálékkínálatának biztosítása. Ha erdeink cserjeszintje szegényes, és lehetőségünk van rá, jó, ha kialakítunk *rágófelületeket*, amelyek olyan fás szárú kultúrát tartalmazó vadföldként is felfoghatók, amelyek búvóhelyként is szolgálhatnak. Ehhez olyan a rágást jól tűrő, gyorsnövésű fa és cserjefajokat célszerű alkalmazni, amelyeket a vad kedvel. Ilyen például a gyertyán, akác, kecskefűz, szeder. Fás szárú táplálékkínálatot a felhagyott, becserjesedő, -fásodó legelők is nyújthatnak. Mindkét esetben fontos azonban az, hogy a cserjéket, fákat ne hagyjuk kinőni a vad szája alól, szükség szerint vágjuk vissza azokat. Ugyancsak fontos élőhely-javító módszer a szálások cserjeszintjének megóvása, illetve visszavágással történő kezelése, és a mesterséges erdőfelújítások minél több töltelék fajtával és cserjével történő kiegészítése.

Az erdei élőhelyek kezelésének sarkalatos pontja az erdősítésvédő kerítések megítélése. Az erdészeti és természetvédelmi hatóság egyöntetű törekvése, hogy az erdősítésvédő kerítések számát drasztikusan csökkenteni kell. Olyan szélsőséges vélemények is elhangzanak, hogy addig kell csökkenteni a nagyvadállományt, amíg lehetővé válik a kerítés nélküli erdőfelújítás. Fontos leszögezni, hogy a károsításnak leginkább kitett erdősítéseket a jövőben is be kell majd keríteni, a jelenleginél esetleg sokkal kisebb nagyvadállomány mellett is. A kerítések létjogosultságának mérlegelésénél megfontolandó, hogy vadkárnak erősen kitett területen az erdősítés rövidebb idő alatt fejezhető be.

Az erdészeti hatóság a nagyvadállomány csökkentését célzó törekvéseit tükrözi az utóbbi években érvényesített, 2000-től egyre konzekvensebben kiszabott erdővédelmi bírság. Annak ellenére, hogy az erdőtörvény által lehetővé tett, de korábban nem érvényesített hatósági eszköz a vadászatra jogosultak kiadásai között viszonylag jelentéktelen hányadot képvisel, az amúgy is feszített költségvetést felboríthatja. Mivel a bírság évenként ismétlődően is kiszabható, különösen a kisebb területű erdőfelújítások esetében arra ösztönzi a vadászatra jogosultat, hogy kerítse be azokat. Ez viszont ellentétes hatású azzal a törekvéssel, hogy csökkenteni kell a bekerített területek arányát.

A vadászatra jogosultak gazdálkodási mutatóit tükröző statisztikai adatok azt valószínűsítik, hogy egy túl sűrűn tartott nagyvadállomány a megnövekedett vadkár, elsősorban mezőgazdasági kár, és a vadgazdálkodási költségek miatt nem tesz lehetővé eredményes gazdálkodást. Ha viszont a vadászatra jogosult olymértékben csökkenti a nagyvadállományát, ami az erdőfelújítások szinte mindegyikének kerítés nélküli időben történő átadását lehetővé tenné, gazdálkodását ellehetetlenítené, mert területe vadászati értéke, és ezzel bevételei olymértékben csökkennének, hogy nem fedeznék kiadásait. Az arany középút megtalálását jelenleg az erdőtörvény és végrehajtási rendeletének túl szigorú szabályozása és a rendelet hatósági érvényesítésének jelenlegi gyakorlati módja akadályozza, amennyiben túl szigorú feltételeket szab az erdősítések átadásának határidőit tekintve, másrészt pedig az erdővédelmi bírság kiszabásával nem ad lehetőséget a vadragás elleni egyedi védekezési módszerek szélesebb alkalmazására. További probléma, hogy az erdősítések átadásának elhúzódásában az erdőgazdálkodó is ellenérdekel, mert később jut pénzéhez. Másrészt pedig a vadászati hatóság konzekvens fellépése a nagyvad létszám-szabályozásának kikényszerítésére nagyban segítené a nagyvad gazdasági túlszaporodásából adódó problémák mérséklését.

Fentiek tükrében az erdei élőhely-kezelést tekintve a következő stratégiai célok fogalmazhatók meg:

1. A körzettervek tartalmazzanak részletes, számon kérhető előírást a mesterséges takarmányozás módjára vonatkozóan.
2. Meg kell teremteni az agancsgyűjtés és a terepmotorozás megfelelő keretek közé szorításának jogszabályi feltételeit, és egységes országos fellépést kell sürgetni.
3. Az élőhely-fejlesztési pályázatok kiemelt támogatási célja legyen a cserjeszint kezelése.
4. Az erdőtörvény végrehajtási rendeletének olyan értelmű módosítása szükséges, ami lehetővé teszi az erdőfelújítási kötelezettség határidőn túli teljesítését vadkárra hivatkozva is. Ehhez a VHR 57§ (6) bekezdését kellene úgy módosítani, hogy erdősítésekben az erdőgazdálkodónak fel nem róható okból bekövetkezett eseményként kellene kezelni a vadkárt is.
5. Az erdővédelmi bírság ne legyen kiszabható folyamatban lévő erdősítések, vagy határidőn túli teljesítésre engedélyezett kötelezettség esetében. Az elbírálás ne erdőrészletenként történjen, hanem csak abban az esetben legyen kiróható, ha a területen az erdősítések kivitelezése általában, és ismétlődően problematikus a vadkár miatt. Az erdővédelmi bírság kirovásának feltétele jelenleg olyan tágan megfogalmazott, hogy az gyakorlatilag

minden olyan területen kiróható, ahol akár egy vad megfordult és egy csemetét megrágott, hiszen ott a „veszélyeztetés” ténye fennáll.

6. A folyamatos és befejezésre szánt erdősítések műszaki átvételénél, különösen vadkárrel veszélyeztetett területen, nem indokolt az erdősítés olymértékű ápolásának megkövetelése, hogy a célállomány csemetéi fedetlenül maradván kitettek legyenek a vadrágásnak. Ezt többek között az Erdőrendezési Szabályzat azon pontjára hivatkozva lehet megtenni, amely kimondja, hogy az erdőfelújítás befejezetté nyilvánításának feltétele, hogy a fafajok fejlődését nem veszélyeztetik sem az elegy-fafajok, sem más növények. Az erdősítés sikerességét a befejezetté nyilvánítás és az ötéves revízió hivatott eldönteni. Kapjon az erdőt kezelő nagyobb szabadságot abban, hogy milyen módon éri azt el.